

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Lainsäädäntöaloitteet 2012

The background of the page is an abstract composition of overlapping geometric shapes and lines. It features a color gradient from deep blue at the top to a rich purple at the bottom. Thin, light-colored lines crisscross the background, creating a sense of depth and movement. The overall design is modern and minimalist.

LOJAALISUUS

RIIPPUMATTOMUUS

ESTEETTÖMYYS

LUOTTAMUKSELLISUUS

KUNNIAL LISUUS

Asianajajaliiton lainsäädäntöaloitteet 2012

Sisältö

Johdanto	2
1 Rahoitus	3
1.2 Intercreditor-sopimusten sitovuus maksukyvyttömyysmenettelyissä	3
2 Hallinto-oikeus	4
2.1 Oikaisuvaatimusmenettelyn käytön lisääntyessä mahdollisuutta saada julkista oikeusapua olisi laajennettava oikaisuvaatimusmenettelyyn	4
3 Oikeusapu elinkeinotoiminnassa	5
3.1 Yrittäjän oikeusapulain mukainen oikeusturva konkurssimenettelyssä	5
3.2 Oikeusapu työntekijän asemassa olevalle yrittäjälle ja yhteisölle	6
4 Perhe- ja perintöoikeus	7
4.1 Pesänjakajan toimivaltuudet	7
4.2 Pesänselvittäjän ja -jakajan palkkio	9
5 Rikos- ja rikosprosessioikeus	10
5.1 Rikoksen asianomistajalla tulisi olla oikeus saada korvauksensa rahanpesun kohteesta sen sijaan, että se tuomitaan valtiolle menetetyksi.	10
5.2 Tutkintavangin asiamiehelle tulisi säätää lakiin perustuva oikeus olla yhteydessä päämieheensä	12
5.3 Syyttäjiä koskevaan lainsäädäntöön tulisi lisätä säännös kuulemisvelvollisuudesta ennen päätöksen tekemistä	14
5.4 Pakkotoimenpiteiden kohteeksi joutuneen tulisi saada todellinen mahdollisuus valittaa vapaudenriiston sisältävästä hoitoonmääräämispäätöksestä	14
5.5 Oikeudenkäymiskaaren 15 luku	15
5.6 Elinkautisvanki suorittaisi rangaistusta myös pakkohoidon aikana	16
5.7 Henkirikosten uhrien omaisten kärsimyskorvaus	17
5.8 Julkisuuslain muutoksenhakutie ohjattava yleiseen tuomioistuimeen, kun on kyse esitutkintaviranomaisen tekemästä päätöksestä rikosasian asianosaisen esittämään tietopyyntöön	18
6 Siviiliprosessioikeus	19
6.1 Yhteistoimintalain 44.2 §:n viittaus selvitystilaan pitäisi selventää koskemaan ainoastaan viranomaisaloitteista selvitystilaa, eikä esimerkiksi vapaaehtoista selvitystilaa.	19
6.2 Ehdotus oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n tarkentamiseksi	20
7 Työoikeus	22
7.1 TSL 12:3 mukaisen vähennyksen tilitys työttömyysvakuutusrahastoon ja päivien nollaus	22
8 Ympäristöoikeus	23
8.1 Itsekriminointisuoja ympäristörikosoikeudessa	23
Yhteystiedot	25
LIITE	30
Osakeyhtiölain ja verotuksen yhteensovittaminen	30
1 Johdanto	30
2 Yritysjärjestelyjen verotus	30
3 Sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston verotus	33
4 Yhtiömuodon muutosten verotus	35
5 Väliosingon verotus ja sääntelytarve	36

Johdanto

Suomen Asianajajaliiton lakisääteisenä tehtävänä on säännellä ja valvoa asianajotoimintaa. Liitto edistää asianajopalveluiden laatua ja osallistuu aktiivisesti lainsäädännön kehittämiseen. Asianajajakunnan oikeuspoliittista osaamista ja monipuolista ammatillista kokemusta on hyödynnetty syksyn ja talven 2011–2012 aikana kokoamalla oheinen luettelo konkreettisista lainsäädäntömuutoksista, jotka osaltaan kehittäisivät nykyistä suomalaista lainsäädäntöä ja oikeusjärjestelmää.

Suomessa on noin 1 900 asianajajaa. Heistä liki 300 osallistuu aktiivisesti Asianajajaliiton luottamus- ja asiantuntijatehtäviin. Merkittävä asiantuntijatyön muoto ovat liiton oikeuspoliittiset asiantuntijaryhmät. Asianajajaliitolla on 18 oikeudenaloittain jakautunutta asiantuntijaryhmää, joihin kuuluvat kymmenet asiantuntijat vastaavat liiton lausuntojen valmistelusta ja osallistuvat muuhun liiton oikeuspoliittiseen työhön. Toimintaa koordinoivat liiton hallitus ja oikeuspoliittinen valiokunta.

Asianajajaliitto lausuu vuosittain noin neljästäkymmenestä ministeriöiden, Euroopan unionin ja eri viranomaisten lainsäädännöllisistä ja muista oikeuspoliittisista hankkeista. Lisäksi Asianajajaliiton nimeämiä asiantuntijoita kuullaan vuosittain useissa kymmenissä eduskunnan valiokuntien ja muiden lainvalmisteluelinten kuulemistilaisuuksissa. Asianajajaliiton edustajia toimii myös lukuisissa pitkäkestoisissa lainvalmisteluun liittyvissä asiantuntijatehtävissä, muun muassa ministeriöiden työryhmissä.

Aloitteiden yhteydessä on mainittu kuhunkin aihekokonaisuuteen erikoistunut asiantuntija yhteystietoineen. He antavat tarvittaessa aloitteisiin liittyvää tarkentavaa lisätietoa. Myös Asianajajaliiton asiantuntijaryhmien puheenjohtajat taustoittavat mielellään yksittäisiä ehdotuksia.

Asianajajaliiton ja asiantuntijaryhmiä edustavien asiantuntijoiden yhteystiedot löytyvät kootusti asiakirjan viimeisiltä sivuilta.

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

1 Rahoitus

1.2 *Intercreditor-sopimusten sitovuus maksukyvttömyysmenettelyissä*

Nykytila

Sekä kansallisissa että rajat ylittävissä rahoitusjärjestelyissä hyödynnetään nykyään laajasti niin sanottuja intercreditor-sopimuksia, joilla relevantit velkojat (rahoittajat) sekä yleensä myös velalliset määrittelevät järjestyksen, jossa rahoittajien saatavat tulee suorittaa.

Intrecreditor-sopimuksilla ei ole vakiintunutta suomenkielistä nimeä, mutta niitä on oikeuskirjallisuudessa nimitetty muun muassa ”sopimuksiksi velkojien etuoikeusjärjestyksestä” sekä ”riskinjakosopimuksiksi”.

Intercreditor-sopimusten tarkoituksena on varmistaa, että rahoittajien saatavat tulevat kaikissa tilanteissa ja olosuhteissa suoritettua juuri oikeassa (sovitussa) järjestyksessä. Sopimukset vaikuttavat keskeisesti muun muassa rahoitukseen liittyvään riskiin ja siten sen hintaan.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Oikeuskirjallisuudessa ja rahoituskäytännössä on keskusteltu varsin laajasti intercreditor-sopimusten sitovuudesta toisaalta velallisten ja toisaalta rahoittajien konkurssissa ja muissa maksukyvttömyysmenettelyissä. Koska nimenomaan intercreditor-sopimukseen liittyvää relevanttia oikeuskäytäntöä ei tiettävästi ole, tulisi lainsäädäntöteitse selvittää ainakin seuraavia seikkoja:

- Velkojien maksunsaantijärjestyksestä annettua lakia (1578/1992) tulisi muuttaa niin, että laki sallisi nimenomaisesti siinä säädetystä maksunsaantijärjestyksestä poikkeamisen. Oikeuskirjallisuudessa Janne Kaisto (Suomen osalta) ja Stefan Lindskog (Ruotsin osalta) ovat pitäneet tällaista sopimista ("yksityisnormeeraus") nykytilan mukaan sallittuna, mutta kuitenkin ainakin Suomen korkeimman oikeuden ratkaisuista KKO 2009:58 ja 2000:66 on saatavissa epäsuorasti tukea kielteiselle kannalle.
- Lainsäädännössä tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa kantaa siihen, onko konkurssipesän pesänhoitajalla sekä oikeus että velvollisuus noudattaa rahoittajien sopimaa maksunsaantijärjestystä (jos sillä ei loukata muiden velkojien oikeuksia). Nykytilassa konkurssiainain neuvottelukunnan suositus nro 6 (1.9.2004) lähtee yksiselitteisesti siitä, että pesänhoitajan tulee tilittää varat velkojille lain mukaisessa järjestyksessä riippumatta mahdollisista osapuolten välisistä sopimuksista.
- Lainsäädännössä tai ainakin sen perusteluissa tulisi yrittää vahvistaa näkemystä, jonka mukaan intercreditor-sopimusten tyypillisiä määräyksiä, joilla parempipietusijaisille rahoittajille (niin sanotut senior-velkojat) annetaan valtuutus perin-

tätoimenpiteisiin ryhtymiseen huonompituisiaisten rahoittajien (niin sanotut junior-velkojat) puolesta ja vastaavasti junior-velkojen perintäkieltoa tulee tulkita niin, että kysymys on asiallisesti ottaen saatavan (osittaisesta) panttaukselta/siirrosta, jolloin määräykset lähtökohtaisesti sitoisivat myös junior-velkojan velkoja (sen konkurssipesää). Nykytilassa tällainen tulkinta perustuu ainoastaan oikeuskirjallisuudessa (lähinnä Jarno Tepora) esitettyyn, eikä oikeustilaa voida tältä osin pitää täysin selkeänä.

Lisätiedot: asianajaja *Merja Kivelä*, merja.kivela@castren.fi, p. 020 776 5405

2 Hallinto-oikeus

2.1 Oikaisuvaatimusmenettelyn käytön lisääntyessä mahdollisuutta saada julkista oikeusapua olisi laajennettava oikaisuvaatimusmenettelyyn.

Nykytila

Oikaisuvaatimusmenettelyä pyritään eri hallinnonaloilla lisäämään valitusmenettelyä edeltävänä pakollisena oikeussuojakeinona. Tämä käy ilmi oikaisuvaatimusmenettelyn kehittämistä koskevan toimikunnan mietinnöstä (KM 2008:4) ja siitä annettujen lausuntojen perusteella.

Oikaisuvaatimusmenettelyä koskevat laki hallintolain muuttamisesta (581/2010) ja laki hallintolainkäyttölain muuttamisesta (582/2010) ovat tulleet voimaan 1.8.2010. Näitä oikaisua koskevia yleissäännöksiä sovelletaan pääsääntöisesti, jos oikaisuvaatimus on erityisalalla otettu käyttöön.

Ehdotus lainsäädännön kehittämisestä

Pyrkimys siirtää oikeusturvan saamista etupainotteiseksi lisää tarvetta oikeudelliselle asiantuntemukselle. On kaikkien osapuolien kannalta edullista, että jo tässä vaiheessa esitetään mahdollisimman asiantuntevat perustelut, jotka vähentävät painetta valitusasteissa. Valituksen tekijä on myös valitusasiassa pääsääntöisesti sidottu niihin vaatimuksiin, joita on oikaisuvaatimuksessa esittänyt, minkä vuoksi oikeudellista avustajaa käyttämätön voi helposti kärsiä oikeudenmenetyksiä.

Lisätiedot: asianajaja *Kai Kuusi*, kai.kuusi@kaikuusi.fi, p. 050 341 3966

3 Oikeusapu elinkeinotoiminnassa

3.1 Yrittäjän oikeusapulain mukainen oikeusturva konkurssimenettelyssä

Nykytilanne

Oikeusapulain (2002/257) 2 §:n mukaan oikeusapua annetaan luonnolliselle henkilölle. Elinkeinonharjoittajalle voidaan elinkeinotoiminnan osalta muissa kuin tuomioistuin-asioissa myöntää oikeusapua vain erityisestä syystä. Yhtiölle ja yhteisölle ei yleistä oikeusapua voida myöntää.

Yritystoimintaa muuten kuin yksityisenä elinkeinonharjoittajana harjoittava yrittäjä jää käytännössä kaikin osin valtion varoista korvattavan oikeudellisen neuvonnan ulkopuolelle. Yrittäjän oikeussuojan turvan tarve korostuu yhtiön ajautuessa konkurssiin.

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Maksukyvyttömyystilanteessa syntyy vaikeita oikeudellisia ongelmia, joihin konkurssiyrittäjä törmää ensimmäistä kertaa elämässään. Epätietoisuutta voi olla esimerkiksi siitä, tuleeko pesäluettelo pesähoitajan vaatimuksen mukaisesti vahvistaa, vaikka ai-noastaan toinen yhtiökumppani olisi tosiasiallisesti harjoittanut yritystoimintaa. Samoin yrittäjä voi katsoa, että realisoitavan omaisuuden (”yrittäjän elämäntyön”) arvo olisi konkurssimenettelyssä määrätyn virheellisesti. Pesähoitaja ja velkojainkokous saattavat velallisen käsityksen mukaan olla perusteettomasti päättämässä keskeneräistä oikeudenkäyntiä. Oikeusturvan tarve voi konkretisoitua edelleen myös pesähoitajan kohdistaessa turvaamistoimia yrittäjää kohtaan.

Velallisen myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuuden asianmukaisen noudattamisen tärkeyttä konkurssimenettelyssä korostaa, että velallinen toimii ankaran, rikosoikeudellisen vastuun uhall. Konkurssiyhtiön edustajalla on erityinen tarve oikeudelliseen neuvontaan.

Konkurssiasioissa tavallisesti asianajajien antama tuomioistuinmenettelyyn kuulumatoman neuvonnan tarve on lisääntynyt. Merkittävä osa aikaisemmin tuomioistuimille kuuluneista asioista on konkurssilaissa siirretty pesähoitajille.

Pesähoitajan mahdollisuudet ottaa velallisen etu pesän selvityksessä asianmukaisesti huomioon voi johtaa intressikonflikteihin. Pesähoitajan ensisijaisena velvollisuutena on valvoa velkojen etua ja velkojen keskinäistä yhdenvertaisuutta.

Oikeusapulain esitöissä elinkeinonharjoittajien mahdollisuuteen saada neuvontaa muissa kuin tuomioistuinasioissa on suhtauduttu tiukasti, koska yrittäjän voidaan yleensä edellyttää kustantavan elinkeinotoiminnassaan tarvitsemansa oikeudellinen neuvonta itse. Käsitys avustajan palkkion kattamisesta toiminnasta saatavilla varoilla ei sovellu maksukyvyttömyystilanteisiin. Toimintaa ja siitä saatavia tuloja ei enää ole tai toimintaa ollaan ajamassa alas.

Rajattaessa oikeusavun saatavuus oikeusapulain 2 §:n ja sen esitöiden mukaisesti ainoastaan (erityisestä syystä) elinkeinonharjoittajiin, oikeusturvan saatavuus ei tasapuolisesti kohdennu samassa elämäntilanteessa oleviin muihin yrittäjiin. Pienimuotoisen osakeyhtiön edustaja voi toiminimiyrittäjää vastaavalla tavalla rinnastua työntekijään. Osakeyhtiöyrittäjältä saattaa yhtä lailla puuttua oikeuksiensa puolustamiseksi välttämättömät varat esimerkiksi konkurssista realisoituvien henkilökohtaisten takausvastuiden vuoksi.

Nykyinen oikeusapulain 2 §:ään perustuva käytäntö rinnastaa yrittäjä insolvenssitilanteissa yhtiöön ei ole yrittäjien oikeusturvan kannalta perusteltua. Yhtiön ja sen (entisen) edustajan intressit eivät enää ole yhtenevät.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Oikeusapulain 2 §:ään lisätään uusi 4 momentti:

Oikeusapua voidaan antaa [konkurssiuhan alaisen tai] konkurssiin asetetun yhtiön tai yhteisön edustajalle myös päättyvän tai päättyneen yritystoiminnan osalta, jos siihen on perusteltu syy huomioon ottaen toiminnan laatu ja laajuus, yrittäjän taloudellinen ja henkilökohtainen tilanne ja olosuhteet kokonaisuudessaan.

Lisätiedot: asianajaja *Olli Pohjakallio*, olli.pohjakallio@pohjakallio.net, p. 010 835 3402

3.2 Oikeusapu työntekijän asemassa olevalle yrittäjälle ja yhteisölle

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Oikeusapulain 2 §:n 3 momentin mukaan oikeusapua ei anneta yhtiölle tai yhteisölle. Oikeusapua annetaan elinkeinonharjoittajan elinkeinotoimintaa koskevassa muussa kuin tuomioistuinasiaissa vain, jos siihen on erityistä syytä huomioon ottaen toiminnan laatu ja laajuus, elinkeinonharjoittajan taloudellinen ja henkilökohtainen tilanne ja olosuhteet kokonaisuudessaan.

Oikeusavun antamisesta oikeushenkilölle on tuore EU-tuomioistuimen tuomio 22.12.2010, C-279/09, DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH, jonka mukaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattua tehokkaan oikeussuojan periaatetta on tulkittava siten, ettei sitä, että oikeushenkilöt voisivat vedota tähän periaatteeseen, ole suljettu pois ja että periaatteen mukaisesti myönnettävään oikeusapuun voi kuulua esimerkiksi vapauttaminen oikeudenkäyntimaksujen ennakon maksamisesta ja/tai asianajajan apu. Näin ollen täysi rajoitus yhtiölle tai yhteisölle annettavasta oikeusavusta näyttää olevan unionin oikeuden vastainen.

Yritykset ulkoistavat nykyisin jatkuvasti toimintojaan ja jotkut yritykset toimivat jopa pelkästään pienten alihankkijoiden varassa, jotka toimivat joko ammatinharjoittajina tai yhtiömuodossa. Asianajajaliiton käsityksen mukaan ei ole olemassa perusteita, joiden

mukaan työntekijän asemassa olevien yrittäjien tai yhteisöjen oikeutta oikeusapuun on rajoitettu.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Oikeusapulain 2 §:ään tulisi tehdä lisäys, jonka mukaan yhtiöillä ja yhteisöillä tulisi olla oikeus oikeusapuun, jos niiden toiminta on verrattavissa yksityisen ammatinharjoittajan toimintaan.

Lisätiedot: asianajaja *Olli Pohjakallio*, olli.pohjakallio@advise.fi, p. 010 835 3402

4 Perhe- ja perintöoikeus

4.1 Pesänjakajan toimivaltuudet

Pesänjakajan toimivaltuuksissa on käytännön pesänjakajan tehtävissä ilmennyt kaksi perusongelmaa:

- 1 Pesänjakajalla ei ole oikeutta saada selvitystä osapuolten omaisuudesta viranomaisilta ja pankeilta.
- 2 Yhteisomistussuhteen purkamista ei voida toteuttaa ilman osapuolten suostumusta tai käräjäoikeuden myyntilupaa.

4.1.1 Pesänjakajan oikeus saada tietoja osapuolten omaisuudesta

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Kuolinpesään voidaan määrätä pesänselvittäjä, jolla on aina mahdollisuus selvittää kuolinpesän varat ja velat. Pesänselvittäjä saa tiedot pankeilta, veroviranomaisilta, isännöitsijöiltä yms.

Pesänjakajalla ei ole tällaisia oikeuksia. Poikkeuksena ovat arvo-osuudet.

Laki arvo-osuustileistä 17.5.1991/827,
Tietojen antaminen arvo-osuustilistä 33 §

Arvo-osuustilin haltijalla, tilinhaltijan lakimääräisellä edustajalla, tilinhaltijan kuolinpesällä ja sen pesänselvittäjällä ja pesänjakajalla, uskotulla miehellä, joka on avioliittolain (234/29) 60 §:n nojalla määrätty laatimaan luettelo tilinhaltijan omaisuudesta, ja pesänjakajalla, joka on määrätty toimittamaan ositus tilinhaltijan ja tilinhaltijan puolison tai tämän kuolinpesän välillä, on oikeus saada tietoonsa tilille kirjatut arvo-osuudet ja muut tilille kirjatut seikat.

Pesänjakaja ei saa tietoja osituksen tai omaisuuden erottelun osapuolten rahatileistä eikä verotukseen liittyviä tietoja. Näin osapuoli, joka pyrkii salaamaan omaisuuttaan, voi asiattomasti haitata toimitusta.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Pesänjakajan oikeutta saada tietoa osapuolten omaisuudesta tulisi laajentaa. Sinänsä kysymyksessä ei olisi asianosaisen yksityisyyden suojan kaventamisesta, sillä asianosainen on velvollinen rehellisesti ilmoittamaan varansa ja velkansa pesänjakajalle. Todennäköisesti tämä pesänjakajan oikeus toimisi vain pakotteena ja muutoksesta huolimatta pääsääntö toimituksissa olisi, että asianosainen itse hankkii ja esittää selvityksen varoista ja veloistaan pesänjakajalle.

Olennaista ehdotuksella on, ettei pesänjakajalle tule antaa mitään hallinnollisia oikeuksia tai velvollisuuksia. Osituksessa ja erottelussa osapuolet itse hallinnoivat omaisuuttaan ja kuolinpesässä voidaan aina luovuttaa kuolinpesä pesänselvittäjän hallintoon. Muutos voidaan toteuttaa joko samalla tavalla kuin arvo-osuustilien osalta on toimittu, mutta yksinkertaisinta olisi lisätä perintökaareen 23 luvun 4 §:ään 5 momentti:

Pesänjakajalla on oikeus saada toimituksen osapuolten varallisuutta koskevat tiedot vi-
ranomaisilta, pankeilta sekä omistuksen rekisteröintivelvollisilta muilta tahoilta.

Lisätiedot: asianajaja *Tapani Norros*, tapani.norros@norros.com, p. 050 564 0210

4.1.2 Puolisoiden välisen yhteisomistussuhteen purkaminen osituksessa

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Avioliittolain 85 §:n 3 momentti kuuluu seuraavasti:

Jos puolisoilla on yhteistä omaisuutta, on omaisuus vaadittaessa jaettava omaisuuden osituksessa taikka erottelussa.

Pesänjakajalla ei kuitenkaan ole oikeutta määrätä yhteisen omaisuuden lunastuksesta toimituksessa, vaan pesänjakaja joutuu hakemaan tuomioistuimelta myyntiluvan. Tämän jälkeen pesänjakaja voi myydä yhteisen esineen, esimerkiksi asunnon, toimituksen toiselle osapuolelle tai ulkopuoliselle.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Periaatteessa kysymyksessä on omaisuuden omistuksen suojasta. Kuitenkin pesänjakajalla on nykyisinkin mahdollisuus saada omaisuus myydyksi, vaikka yhteisomistaja sitä vastustaisi. Menettely on kuitenkin varsin kankea ja aiheuttaa sekä viivästystä toimituksessa että lisäkustannuksia.

Tämän vuoksi olisi yksinkertaisempaa, jos pesänjakaja voisi toteuttaessaan avioliittolain 85,3 §:n periaatetta, myös määrätä toisen yhteisomistajan oikeudesta lunastaa toisen osuus esimerkiksi yhteisestä asunnosta. Tärkeintähän kuitenkin on, että lunastus tapahtuu käyvästä arvosta.

Muutokseksi esitetään, että avioliittolakiin lisätään säädös siitä, että mikäli osapuolet eivät sovi yhteisomistussuhteen purkamisesta, voi pesänjakaja omaisuuden osituksessa tai erottelussa määrätä yhteisomistussuhteen purettavaksi siten, että toimituksen osapuoli lunastaa toisen osapuolen omistusosuuden käyvästä arvostaan.

Lisätiedot: asianajaja *Tapani Norros*, tapani.norros@norros.com, p. 050 564 0210

4.2 *Pesänselvittäjän ja -jakajan palkkio*

Perintökaaren 19 luvun 20 §:

Pesänselvittäjällä on oikeus saada pesän varoista pesän laatuun ja laajuuteen sekä tehtävän suorittamiseen käytettyyn työhön katsoen kohtuullinen palkkio sekä korvaus kuluistaan. Jolleivät pesän varat tähän riitä, on hyvitys sen suoritettava, jonka hakemuksesta pesänselvittäjä on määrätty. Jos maksuvelvollisia on useita, vastaavat he yhteisvastuullisesti.

Perintökaaren 23 luvun 4 §:n 4 momentti:

Pesänjakajalla on oikeus saada pesän varoista pesän laatuun ja laajuuteen sekä tehtävän suorittamiseen käytettyyn työhön katsoen kohtuullinen palkkio sekä korvaus kuluistaan.

Pesänselvittäjälle ja -jakajalle ei ole laissa säädetty oikeutta ns. aiheuttamisperiaatteen mukaisesti päättää, että osakkaiden keskinäinen vastuu pesänselvittäjän ja -jakajan palkkiosta jakautuisi toisin kuin osakkaiden jako-osuuksien suhteessa.

Osituksissa noudatetaan kuluissa perintökaaren 23 luvun säännöksiä eli kulut jakautuvat puolisoitten kesken puoliksi (ks. myös KKO 1992:47).

On varsin tavallista, että joku osakkaista pesänselvityksen tai perinnönjaon kuluessa tai puoliso osituksessa tekee useitakin selkeästi perusteettomia vaatimuksia, joihin muiden asianosaisten ja toimitusmiehen on pääsääntöisesti otettava kantaa tai asianosainen muuten aiheuttaa toimitusmiehelle tarpeetonta lisätyötä.

Kustannusten maksamiseen osallistuvat em. säännösten perusteella aina kaikki asianosaiset (pesän varoista päältäpäin tai vastuu puolesta kuluista). Tämä on heidän kansaltaan epäoikeudenmukaista ja kohtuutonta.

Riita-asioiden oikeudenkäynneissä noudatettavien periaatteiden mukaisesti olisi perusteltua, että taho, joka aiheuttaa huolimattomuudesta tai tahallisesti tarpeettomia kus-

tannuksia, voidaan määrätä vastaamaan niistä yksin. Tämä mahdollisuus johtaisi käytännössä siihen, että asianosaisen on myös harkittava ja perusteltava tarkemmin vaatimuksiaan. Tämä puolestaan vaikuttaisi välillisesti myös toimitusten tehokkuuteen ja kustannusten määrään.

Muutoksiksi esitetään, että perintökaaren 19 luvun 20 §:ään lisätään lause tai uusi momentti:

Pesänselvittäjällä on oikeus määrätä pesänosakkaan vaatimuksesta, että toinen pesänosakas velvoitetaan vastaamaan niistä pesänselvityskuluista, jotka hän on aiheuttanut esittämällä väitteen tai vaatimuksen, jonka hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää aiheettomaksi taikka muuten pesänselvitystä tahallisesti tai huolimattomuuttaan vaikeuttamalla tai pitkittämällä.

Muutoksiksi esitetään, että 23 luvun 4 §:n 4 momenttiin lisätään lause tai uusi momentti:

Pesänjakajalla on oikeus määrätä pesänosakkaan vaatimuksesta, että toinen pesänosakas velvoitetaan vastaamaan niistä perinnönjakokuluista, jotka hän on aiheuttanut esittämällä väitteen tai vaatimuksen, jonka hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää aiheettomaksi taikka muuten perinnönjakoa tahallisesti tai huolimattomuuttaan vaikeuttamalla tai pitkittämällä.

Lisätiedot: asianajaja *Marjo Kiukkonen*, marjo.kiukkonen@pp.inet.fi, p. 019 439 939

5 Rikos- ja rikosprosessioikeus

5.1 Rikoksen asianomistajalla tulisi olla oikeus saada korvauksensa rahanpesun kohteesta sen sijaan, että se tuomitaan valtiolle menetetyksi.

Nykytila

Nykyisin voimassa olevan lainsäädännön mukaan rahanpesussa ei ole asianomistajaa ja omaisuus, joka on ollut rahanpesun kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Näin ollen pääsääntöisesti se, jolta hyöty on peräisin, ei voi saada korvausta suoraan rahanpesun kohteesta. Pääsäännön mukaan asianomistajalla on oikeus korvaukseen vain esirikoksen tekijältä ja siihen osallisilta.

Rikoslain 32 luvun 12 §:ssä (31.1.2003/61) säädetään rahanpesua koskevasta menettämisseuraamuksesta seuraavasti:

Omaisuus, joka on ollut 6, 7 tai 9 §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamukseen sovelletaan, mitä 10 luvun 11 §:n 3 momentissa säädetään.

Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä 10 luvussa säädetään.

Oikeuskäytännössä on kuitenkin esiintynyt tapauksia, joissa myös rahanpesijä on tuomittu vahingonkorvaukseen asianomistajalle (Tampereen ko 24.8.2000 tuomio 00/2231). Oikeuskäytäntö on jossain määrin epäyhtenäinen.

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Rahanpesua koskevien syytteiden määrä on voimakkaassa kasvussa. Tämä ei johdu siinänsä rahanpesun yleistymisestä, vaan siitä, että aiemmin avunannoksi esirikokseen katsotut teot tutkitaan ja syytetään nykyisin yhtä yleisemmin rahanpesuna. Tämä taas johtuu ainakin osittain siitä, että rahanpesusäännöksen avoimuuden vuoksi rahanpesun tunnusmerkistön täyttyminen on syyttäjapuolen helpommin näytettävissä kuin avunannon täyttyminen esirikokseen. Asianomistajan kannalta on hyvin sattumanvaraista, onko rikoksesta epäilty valikoitunut prosessin kestäessä syytteeseen avunannosta esirikokseen vai rahanpesusta. Sillä seikalla on kuitenkin ratkaiseva merkitys asianomistajan mahdollisuuksille saada korvausta vahingostaan: avunantaja on yhteisvastuullisessa korvausvelvollisuudessa esirikoksen tekijän kanssa asianomistajalle, mutta rahanpesijä pääsääntöisesti ei, vaikka rahanpesun kohde olisi peräisin asianomistajalta. Asianomistajan kannalta vallitseva tilanne on epätydyttävä.

Nykytila johtaa entistä useammin tilanteeseen, jossa eririkoksen tekijä tuomitaan korvamaan asianomistajalle eririkoksella aiheutettu vahinko ja esirikoksella saavutettu hyöty tuomitaan rahanpesijältä valtiolle menetetyksi. Asianomistajan kannalta huomattavasti parempi tilanne olisi, jos rahanpesijä tuomittaisiin konfiskaation sijasta yhteisvastuulliseen korvausvelvollisuuteen esirikoksen tekijän kanssa. Lisäksi menettelyssä on useampikertaisen seuraamuksen piirteitä eikä nykytila rikoksesta tuomittavien osalta mahdollista vahingonkorvauksen ja konfiskaation yhteensovittamista. Tämä ongelma tulee vielä entisestään korostumaan, jos ns. itsepesua koskeva sääntely saatetaan voimaan. Ns. itsepesutapauksissa asianomistaja jää kokonaan korvausta vaille, jos esirikoksen tekijä on itse rahanpesijä, jolta hyöty konfiskoidaan valtiolle.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Oikeustila on epätydyttävä ja se vaatii korjaamista. Ongelman ratkaisemisessa joudutaan ottamaan huomioon useita samanaikaisesti asiaan vaikuttavia eri seikkoja. Rahanpesurikoksissa menettämisseuraamus perustuu kansainvälisiin sitoumuksiin. Konfiskaatio voi olla hyöty-, esine- tai arvokonfiskaatio. Yleisimmin menettämisseuraamus tuomitaan hyötykonfiskaationa rikoslain 10 luvun 2 §:n tai laajennetun hyödyn menettämisen perusteella. Rikoslain 32 luvun 12 §:n erityissäännöksen mukainen menettämisseuraamus on esinekonfiskaatio. Arvokonfiskaatio tulee kyseeseen rikoslain 10 luvun 2 §:n mukaisen hyödyn tilanteessa ja eräissä muissa tapauksissa. Konfiskaation kohde voi olla selkeästi asianomistajalta peräisin tai sen yhteys asianomistajaan voi olla varsin kaukainen. Ongelmaa ei ole ratkaistavissa yksinomaaisesti sillä, että rahanpesuun säädettäisiin kategorisesti asianomistaja.

Koska epätydyttävän oikeustilan ratkaisemiseen lainsäädäntöteitse ei ole helposti löydettävissä kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottavaa ratkaisua, tulisi asiaa pohdittamaan ja valmistelemaan perustaa työryhmä, jossa lainsäädännön tuntemuksen lisäksi

olisi edustettuna syyttäjälaitoksen edustaja, asianomistajan näkökohdat tunteva taho (esim. verohallinto ja asianajajat) sekä vahingonkorvaukseen ja menettämisseuraamukseen tuomittavien näkökohdat tunteva taho (asianajajat).

Perusteltuna voidaan pitää, että esirikoksen tekijä ja rahanpesijä olisivat yhteisvastuullisesti korvausvelvollisia esirikoksen asianomistajalle, mikäli rahanpesun kohde on selvästi yhdistettävissä asianomistajaan, mutta ei taas tilanteissa, joissa rahanpesun kohteen yhteys asianomistajaan ei ole enää selvä. Rikosoikeudellinen rahanpesijävastuu ulottuu tai se on mahdollista ulottaa varsin laajalle, jolloin tulee jossain vaiheessa vastaan raja, jolloin ns. kaukaisen pesijän vahingonkorvausvastuu asianomistajalle ei ole enää perusteltu. Rahanpesijän vahingonkorvausvastuuta ei olisi perusteltua laajentaa pidemmälle kuin hänen nykyinen menettämisseuraamusvastuunsa on. Rahanpesijä siis määrättäisiin ensisijaisesti konfiskaation sijaan vahingonkorvausvelvolliseksi asianomistajalle.

Toinen, yksinkertaisempi ratkaisuvaihtoehto olisi, että esirikoksen asianomistajalla olisi mahdollisuus saada suoritus tuomitulle vahingonkorvaukselle valtiolle rahanpesun kohteena tuomitusta ja täytäntöönpanon kohteeksi saadusta omaisuudesta.

Muitakin ratkaisuvaihtoehtoja on löydettävissä.

Oikeuskäytännön kannalta olisi parasta, jos asianomistajan oikeus korvaukseen rahanpesun kohteesta säädettäisiin voimaan yhdessä ns. itsepesua koskevan sääntelyn kanssa, koska muu tilanne johtaisi asianomistajan kannalta kohtuuttomaan oikeustilaan.

Asian problematiikkaa on esitelty myös muun ohessa Ritva Sahavirran väitöskirjassa Rahanpesu rangaistavana tekona, Suomalainen Lakimiesyhdistys 2008, s.424–427.

Lisätiedot: asianajaja *Tuula Ylinen*, tuula.ylinen@advolex.fi, p. 0400 811 228

5.2 Tutkintavangin asiamiehelle tulisi säätää lakiin perustuva oikeus olla yhteydessä päämieheensä

Nykytila

Tutkintavangin ja hänen asiamiehensä yhteydenpidosta säädetään tutkintavankeuslain (23.9.2005/768) 8 luvussa. Lain rakenne perustuu yksinomaan tutkintavangin omien yhteydenottokeinojen sääntelyyn. Sen sijaan laissa ei ole säännelty millään tavoin sitä, millä edellytyksillä asiamiehellä so. puolustajalla on oikeus olla yhteydessä omaan päämieheensä, vaikka tämä on puolustuksen rakentamisen kannalta selvästi olennaisempaa. Sääntelemättömän oikeustilan vuoksi asiaa koskevat käytännöt vankiloissa vaihtelevat hyvin suuresti. Erityisen paljon ongelmia liittyy puhelimella tapahtuvaan yhteydenpitoon.

Tutkintavankeuslain 8 luvun 6.2 §:n mukaan tutkintavangille on lisäksi varattava tilaisuus olla puhelimitse yhteydessä 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa sekä muutoin-

kin vankilan ulkopuolelle sellaisten asioiden hoitamiseksi, joita ei voida toimittaa kirjeitse tai tapaamisella.

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Toimeksiannon suorittaminen koostuu sarjasta erilaisia toimenpiteitä ja puolustusta koskevia yksittäisiä päätöksiä, joihin tavallisesti tarvitaan päämiehen edeltävä suostumus tai kannanotto. Päämieheltä saatetaan tarvita myös juttuun liittyviä yksittäisiä lisätietoja. Osa näistä asioista edellyttää pidempää neuvottelua päämiehen kanssa, mutta toimeksiannon hoitamiseen liittyy usein huomattava määrä tilanteita, joissa yhteydenottotarve on hyvin lyhyt, mutta joihin liittyvät toimenpiteet eivät siedä viivytystä. Näissä tilanteissa puhelinyhteyden saaminen vangittuun päämieheen olisi hyvin olennaista.

Hyvässä tapauksessa saatetaan vangitulle päämiehelle välittää asianajajan soittopyyntö, joka tavoittaa päämiehen milloin nopeammin milloin hitaammin, jonka jälkeen tutkintavanki jollain viiveellä pääsee soittamaan takaisin ja onneksaassa tapauksessa vielä tuolloin tavoittaa asiamiehensä. Hyvin monissa tapauksissa vankilaan soittavalle asiamiehelle tarjotaan kuitenkin ainoana vaihtoehtona saapua asian toimittamiseksi tapamaan päämiestä vankilaan, minkä järjestäminen viipymättä voi olla asiamiehelle etäisyyksien tai aikatauluongelmien vuoksi ylivoimaista.

Oikeustila vaarantaa tutkintavangin oikeusturvaa, koska erityisesti vangittujen jutuissa puolustamiseen liittyy jo kireiden prosessuaalisten aikataulujen ja rikosepäilyn vakaavuuden vuoksi paljon toimenpiteitä, jotka eivät siedä viivytystä.

Laista johtuva käytäntö on myös suoraan ristiriidassa voimassa olevan lain kanssa. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 2:7 § edellyttää, että puolustajan tulee niin pian kuin mahdollista neuvotella päämiehensä kanssa ja ryhtyä valmistelemaan hänen avustamistaan sekä ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, joita tämän oikeuksien valvominen vaatii. Lainkohdassa on ilmaistu se lähtökohta, että kaikki puolustajan suorittamat toimenpiteet tulisi suorittaa tarvittavalla joutuisuudella. Vastaava velvoite on suoraan ilmaistu myös asianajajien tapaohjeissa.

Pohjimmiltaan kysymys on siitä, että käytäntöä on pidettävä perusoikeuksiin kuuluvan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen ja equity of arms -periaatteen vastaisena sen vaikeuttaessa tarpeettomasti rikoksesta epäillyn vangitun tehokasta puolustautumista.

Edellä kuvattu oikeustila, joka johtaa turhiin neuvottelukäynteihin vankiloissa asioista, jotka olisivat hyvin hoidettavissa puhelimitse, on myös oikeudenkäynnin kustannusten kannalta epäonnistunut. Asiamies joutuu luonnollisesti laskuttamaan myös käytetystä matka- ja odotusajasta. Asianajajaliitto toivookin, että oikeusapuun resurssoituja määrärahoja käytettäisiin mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Oikeustilan muuttaminen edellyttää lakiin kirjattavaksi asiamiehen oikeuden ottaa puhelimitse yhteyttä päämieheensä siten, että tutkintavanki joko heti noudetaan puhelimeen tai sen ollessa mahdotonta vankilaviranomaiset huolehtivat, että puhelinyhteys järjestetään viipymättä. Lakimuutos olisi syytä sisällyttää tutkintavankeuslain 8 luvun 6 §:n 2 momentin yhteyteen eli samaan lainkohtaan, jossa säännellään tutkintavangin omaa soitto-oikeutta.

Lisätiedot: asianajaja *Antti Riihela*, antti.riihela@riihela.fi, p. 050 535 3501

5.3 Syyttäjiä koskevaan lainsäädäntöön tulisi lisätä säännös kuulemisvelvollisuudesta ennen päätöksen tekemistä.

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Perustuslain 21 §:n mukaan tavallisen lain tasolla tulee turvata oikeus tulla kuulluksi. Ilmeisesti kaikessa muussa lainsäädännössä (rikos- ja riitaprosessi, hallintomenettely, hallintolainkäyttö, ulosotto, verotus) laista myös löytyy säännökset kuulemisesta. Syyttäjiä koskevaa säännöstä ei kuitenkaan ole.

Syyttäjät tekevät syyteratkaisun esitutinnan perusteella. Jos esitutkinnassa ei ole toteutettu loppulausuntomenettelyä, ei asianosaisilla ole ollut tilaisuutta lausua esitutkinnassa kertyneestä aineistosta ja siellä esitetyistä väitteistä ennen syyttäjän ratkaisua. Nykytila on ongelmallinen rikoksissa, joissa rangaistukseksi voidaan määrätä yli neljä kuukautta vankeutta.

Ehdotus lainsäädännön muuttamiseksi

Syyttäjiä koskevaan lainsäädäntöön tulee lisätä säännökset siitä, että syyttäjällä on kuulemisvelvollisuus tilanteissa, joissa esitutkinnassa ei ole toteutettu loppulausuntomenettelyä ja rikoksesta on säädetty rangaistukseksi vähintään neljä kuukautta vankeutta. Lisäksi on säädettävä, miten kuuleminen tulee järjestää.

Lisätiedot: asianajaja *Markku Fredman*, markku.fredman@fredman-mansson.fi, p. 0400 464 094

5.4 Pakkotoimenpiteiden kohteeksi joutuneen tulisi saada todellinen mahdollisuus valittaa vapaudenriiston sisältävästä hoitoonmääräämispäätöksestä

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Mielenterveyslain 12 §:n mukaan hoitoon määrättyä voidaan pitää hoitoonmääräämispäätöksen nojalla tahdostaan riippumattomassa hoidossa enintään kolme kuukautta.

Lain 11 §:n mukaan päätöksen hoitoon määräämisestä tekee sairaalan psykiatrisesta hoidosta vastaava ylilääkäri. On syytä huomata, ettei laki edellytä, että päätöksen tekvän ylilääkärin tulisi tavata tai kuulla hoitoon määrättävää. Hallinto-oikeudet ovat katsonneet, ettei kuuleminen ole tarpeen, koska ylilääkärillä on oikeus tehdä päätöksensä sairaalan toisen lääkärin antaman mielenterveyslain 10 §:n mukaisen ns. tarkkailulausunnon perusteella.

Menettelyä voidaan pitää outona, koska on harvinaista, että hallinto-oikeus järjestäisi suullisen käsittelyn mielenterveyshoitovalituksen johdosta. Tällöin ollaan tilanteessa, jossa päätöksentekijät eivät ole henkilökohtaisesti missään vaiheessa tavanneet hoitoonmäärättyä henkilöä, vaikka kyse on jopa kolmen kuukauden vapaudenmenetyksestä. Rikosasian käsittelyssä menettelyä ei pidettäisi hyväksyttävänä.

Potilaalla on oikeus valittaa hoitoonmääräämispäätöksestä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista hallinto-oikeuteen. Valitettavasti valitusasioiden käsittely hallinto-oikeuksissa on niin hidasta, ettei valitusprosessilla useinkaan ole merkitystä valittajalle. Yhtenä esimerkkinä monista voidaan mainita Turun hallinto-oikeuden päätös 21.2.2011 nro 11/0109/2. Hoitoonmääräämispäätös oli edellä mainitussa tapauksessa tehty 28.12.2010, valitus jätettiin hallinto-oikeudelle 31.12.2011, hoito lopetettiin ylilääkärin toimesta 3.2.2011 ja hallinto-oikeuden päätös annettiin 21.2.2011. Valitus käsiteltiin vasta lähes kaksi kuukautta valituksenalaisen päätöksen tekemisen jälkeen, kun potilas oli jo päässyt sairaalasta. Jälkikäteen sanottuna valituksen jättäminen em. tapauksessa oli turhaa. Asianajajaliitto pitää oikeusturvan kannalta kohtuuttomia käsittelyaikoja kestäättöminä. Valitusten käsittelyajat eivät ole myöskään Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen mukaisia.

Ongelmallista on myös se, että valitusprosessista pitäisi päättää hoitoon määrätyn henkilön hoitoonmääräämishetkellä. Jotta tämä olisi edes teoriassa mahdollista, pitäisi määrittelyn luonnollisesti tapahtua hyvin pian valituksenalaisen päätöksen jälkeen.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Asianajajaliitto esittää, että mielenterveyslakiin ja/tai hallintolainkäyttölakiin otetaan säännös, jonka mukaan pakkohoitoa koskevat valitusasiat on käsiteltävä kiireellisinä. Pakkohoitoon esitettävää henkilöä tulee kuulla ja hänelle on pyynnöstään tai mikäli se muutoin havaitaan tarpeelliseksi määrättävä edunvalvoja, jona voi toimia asianajaja tai julkinen oikeusavustaja.

Lisätiedot: asianajaja *Miikka Hakanen*, hakanen@netti.fi, p. 040 503 0879

5.5 Oikeudenkäymiskaaren 15 luku

Nykytila

Oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan esiintymiskiellosta säädetään oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:ssä. Sen mukaan tuomioistuim voi kieltää epärehelliseksi, taitamattomaksi tai toimeensa sopimattomaksi havaitsemaansa asiamiestä

tai avustajaa esiintymään kyseisessä asiassa. Tuomioistuin voi myös kieltää häneltä oikeuden toimia siinä tuomioistuimessa enintään kolmen vuoden ajaksi. Asiamiehellä tai avustajalla on oikeus hakea päätökseen muutosta valittamalla, mutta päätöstä on valituksesta huolimatta heti noudatettava.

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Esiintymiskieltoa koskeva säännös on ongelmallinen sikäli, että säännöksessä ei, valitusoikeutta lukuun ottamatta, juurikaan ole huomioitu asiamiehen tai avustajan oikeusturvanäkökohtia. Säännöksessä ei nimittäin juurikaan säännellä siitä, millaisessa menettelyssä tuomioistuin tekee esiintymiskieltoa koskevat päätöksensä, ja miten asiamies tai avustaja voi tähän menettelyyn osallistua. Asiamiehen tai avustajan kuulemisesta-kaan ei säädetä mitään. Säännöksen puutteet johtuvat säännöksen vanhentuneisuudesta.

Oikeusturvanäkökohta on merkittävä sikäli, että kyse on pääsääntöisesti asiamiehen tai avustajan elinkeinotoiminnasta, jolloin varsinkin kolmen vuoden mittaisen esiintymiskiellon merkitys saattaa olla erityisen suuri. Elinkeinovapaus on perustuslaissa turvattu perusoikeus. Puuttuminen oikeuteen harjoittaa valitsemaansa elinkeinoa tulee säätää nykyistä tarkemmin.

Siksi esiintymiskieltoa koskeva tuomioistuimen päätös tulisi tehdä sellaisessa tuomioistuimenmenettelyssä, joka riittävässä määrin antaisi vastaajan asemassa olevalle asiamiehelle tai avustajalle käytettäväksi normaalia oikeudenkäyntiä vastaavat puolustautumismahdollisuudet. Tällaisista mahdollisuuksista ei nykyisessä laissa säädetä, joten voi jäädä sattumanvaraiseksi, millaiset puolustautumismahdollisuudet asiamies tai avustaja nykylainsäädännön mukaisessa menettelyssä saa. Tilanne on epätydyttävä.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Oikeustila vaatii korjaamista ja esiintymiskieltoa koskeva lainkohta uudistusta. Valmistelussa tulisi huomioida uuden normin soveltuminen nykyiseen oikeudenkäyntimenettelyyn sekä nykyisen lainsäädännön ja oikeuskulttuurin edellyttämät oikeussuojakeinot.

Lisätiedot: asianajaja *Sauli Haaksiluoto*, sauli.haaksiluoto@elisanet.fi, p. 050 593 8903

5.6 Elinkautisvanki suorittaisi rangaistusta myös pakkohoidon aikana

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Pitkäaikaaisvankien vapauttamista koskevan lain mukaan elinkautisvanki voidaan Helsingin hovioikeuden päätöksellä vapauttaa, kun hän on ollut vankilassa 12 vuotta. Lakia on jo kertaalleen muutettu, jotta myös tutkintavankeusaika huomioitaisiin tässä määräajassa. Huomiotta on jäänyt se, että elinkautisvanki saattaa olla määrätty mielen-tilatutkimuksen perusteella valtion mielisairaalaan tahdosta riippumattomaan hoitoon. Esimerkiksi Kouvolan hovioikeus tuomitsi 14.7.2011 (tuomio nro 735, asia R 11/97)

henkilön elinkautiseen tilanteessa, jossa tämä on ollut jo asian esitutkintavaiheesta alkaen ns. pakkohoidossa mielisairaalassa. Lakia kirjaimellisesti tulkiten hänen elinkautisen rangaistuksensa suorittaminen alkaa vasta, kun hän vapautuu hoidosta. Kriminaalipotilaan pakkohoito kestää eräiden tietojen mukaan keskimäärin 9 vuotta, joten kyseinen henkilö saattaa olla vapauttaa vailla 9 + 12 vuotta ja vapautua elinkautisesta vankeusrangaistuksesta vasta 21 vuoden kuluttua rikoksesta.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Pitkäaikaisvankien vapauttamista koskevaa lakia olisi muutettava niin, että rikoksen johdosta tehdyn mielentilatutkimuksen perusteella määrätty tahdosta riippumaton mielisairaalahoito lasketaan mukaan siihen 12 vuoden aikaan, joka elinkautisvangin on vähintään suoritettava rangaistustaan.

Lisätiedot: asianajaja *Markku Fredman*, markku.fredman@fredman-mansson.fi, p. 0400 464 094

5.7 Henkirikosten uhrien omaisten kärsimyskorvaus

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Vahingonkorvauslain 5:4 a:n ja 4b:n perusteella on surmansa saaneen vanhemmilla, lapsilla ja aviopuolisolla sekä muulla näihin rinnastettavalla surmansa saaneelle erityisen läheisellä henkilöllä oikeus saada korvausta surmaajalta kuoleman aiheuttamasta kärsimyksestä, jos kuolema on aiheutettu tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta. Surmatun läheinen on oikeutettu myös korvaukseen hänelle aiheutuneista sairaanhoito- ja muista tarpeellisista kustannuksista sekä ansionmenetyksestä, joka on johtunut siitä, että läheinen on sairastunut läheisen surmaamisesta aiheutuneen järkytyksen seurauksena.

Rikosvahinkolain 8 §:n mukaan valtio kuitenkin korvaa ainoastaan sairaanhoitokustannukset ja muut tarpeelliset kulut sekä ansionmenetyksen, jotka aiheutuvat siitä, että surmatun omainen on sairastunut erityisen läheisen ihmisen kuoleman johdosta. Kärsimyskorvausta surmatun omaisille ei suoriteta.

Käytännössä omaisille tuomitut korvaukset muodostuvat täysin tai suurimmalta osin kärsimyskorvauksesta, sillä sairaanhoitokustannuksia tai ansionmenetyksiä läheisen kuoleman vuoksi ei aiheudu, tai ne ovat vain nimellisiä. Koska valtio ei maksa korvausta kärsimyksestä, henkirikosten uhrien omaisten tosiasiallinen mahdollisuus saada korvausta riippuu siitä, suorittaako surmaaja hänen maksettavakseen tuomitut korvaukset, tai saadaanko ne ulosmitattua häneltä. Tämä asettaa uhrien omaiset keskenään eriarvoiseen asemaan sen perusteella, kuinka varakas surmaaja on. Omaiset voivat jäädä täysin ilman korvauksia, sillä isossa osassa tapauksia ei kärsimyskorvauksia makseta tai saada ulosmitattua surmaajan varattomuuden vuoksi.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Rikosvahinkolakiin tulisi lisätä säännös, jonka mukaan henkirikosten uhrien omaiset olisivat oikeutettuja saamaan valtiolta korvausta myös kokemastaan kärsimyksestä samoilla perusteilla kuin ne voidaan tuomita vahingonkorvauslain 5:4a:n mukaan.

Lisätiedot: asianajaja *Markku Fredman*, markku.fredman@fredman-mansson.fi, p. 0400 464 094

5.8 *Julkisuuslain muutoksenhakutie ohjattava yleiseen tuomioistuimeen, kun on kyse esitutkinta-viranomaisen tekemästä päätöksestä rikosasian asianosaisen esittämään tietopyyntöön*

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Julkisuuslain mukaan viranomaisen kielteisestä päätöksestä valitetaan hallinto-oikeuteen. Jos hallinto-oikeus hyväksyy valituksen, on päätöksen tehneellä viranomaisella usein oikeus tehdä jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jos kyse on esitutkintaviranomaisen tekemästä päätöksestä, jolla se on kieltäytynyt antamasta asianosaiselle tämän pyytämää tietoa, aiheutuu rikosasian jatkokäsittelylle ongelmia, jos esitutkinta-aineiston laajuudesta joudutaan riitelemään hallintolainkäytössä esimerkiksi kaksi vuotta ja samaan aikaan rikosprosessi etenee yleisten tuomioistuinten linjaa.

Korkein hallinto-oikeus on 21.5.2010 (taltio 1212) todennut, että hallintolainkäytön järjestyksessä ei voida täsmällisesti arvioida yksittäisen asiakirjan merkitystä rikosasian oikeudenkäynnissä. Toisaalta editio (OK 17:12) on menettely, jonka mukaan yleinen tuomioistuin voi velvoittaa viranomaisen luovuttamaan asiakirjan todisteeksi rikosoikeudenkäyntiin (ks. KKO 2011:27). Ei ole perustetta sille, että sama asia, eli asianosaisen oikeus saada poliisilta jokin tieto tai asiakirja, voidaan saattaa kahdella eri tavalla ja kahden eri tuomioistuinlinjan päätöksiin osaksi oikeudenkäyntiaineistoa.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Julkisuuslain muutoksenhakua koskevaa säännöstä olisi muutettava siten, että rikosasian asianosaisen tekemä valitus esitutkintaviranomaisen kielteisestä päätöksestä käsiteltäisiin yleisissä tuomioistuimissa.

Lisätiedot: asianajaja *Markku Fredman*, markku.fredman@fredman-mansson.fi, p. 0400 464 094

6 Siviiliprosessioikeus

6.1 *Yhteistoimintalain 44.2 §:n viittaus selvitystilaan pitäisi selventää koskemaan ainoastaan viranomaisaloitteista selvitystilaa, eikä esimerkiksi vapaaehtoista selvitystilaa.*

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

YTL:n selvitystilaa koskevan viittauksen selventäminen parantaisi työntekijöiden asemaa. Tällä poistettaisiin vapaaehtoinen selvitystila poikkeuslistalta (eli lisättäisiin soveltamislistalle). Tämä ei ole direktiivin 2002/14/EY työntekijöille tiedottamista ja heidän kuulemistaan koskevista yleisistä puitteista Euroopan yhteisössä mukaan kiellettyä (perustelukappaleen kohta 18).

(18): Näissä yleisissä puitteissa on tarkoitus asettaa vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan kaikkialla yhteisössä, eikä niissä estetä jäsenvaltioita antamasta työntekijöiden kannalta suotuisampia säännöksiä.

Saman direktiivin perustelukappaleen kohdassa 26 on viranomaisaloitteista selvitystilaa muistuttava kohta:

(26): Olisi sallittava työnantajan olevan tiedottamatta ja kuulematta silloin, kun -
- työnantajan on ryhdyttävä välittömästi toimiin sääntely- tai valvontaviranomaisten hänelle antaman määräyksen johdosta.

Em. direktiivin 4 artiklassa on vielä todettu:

(1) Jäsenvaltioiden on määriteltävä tiedottamista ja kuulemista asianmukaisella tasolla koskevat yksityiskohtaiset säännöt tämän artiklan mukaisesti 1 artiklassa mainittuja periaatteita noudattaen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta työntekijöille suotuisampien voimassa olevien säännösten ja/tai käytäntöjen soveltamista.

Em. direktiivin 9 artiklassa on vielä todettu:

(4) Tämän direktiivin soveltaminen ei ole riittävä peruste jäsenvaltiossa vallitsevan tilanteen ja työntekijöiden suojan yleisen tason heikentämiseen direktiivin soveltamisalalla.

Neuvoston direktiivi 98/59/EY työntekijöiden joukkovähentämistä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä sanoo perustelukappaleessaan:

(9): Olisi säädettävä, että direktiiviä sovelletaan periaatteessa myös sellaisiin joukkovähentämissiin, jotka johtuvat tuomioistuimen päätökseen perustuvasta yrityksen toiminnan päättymisestä.

Direktiivin II jakson 2 artiklassa

(1) Kun työnantaja harkitsee työntekijöiden joukkovähentämistä, työnantajan on aloitettava hyvissä ajoin neuvottelut työntekijöiden edustajien kanssa sopimukseen pääsemiseksi.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Edellä mainittujen direktiivien perusteella ei ole nähtävissä minkäänlaista estettä sille, että vapaaehtoinen selvitystila poistettaisiin poikkeusluettelosta. Muutakaan EU-oikeudellista syytä ei ole nähtävissä, jolla voitaisiin Suomea kieltää antamasta tällaista kansallista, työntekijän asemaa parantavaa lainsäädäntöä. Itse asiassa viimeinen kohta "kun työnantaja harkitsee työntekijöiden joukkovähentämistä" jopa asettaa kyseenalaiseksi vapaaehtoisen selvitystilan poikkeuslistalla mukana olemisen.

Lisätiedot:

asianajaja *Minna Saarelainen*, minna.saarelainen@borenium.com, p. 0400 705 770
 asianajaja *Jani Syrjänen*, jani.syrjanen@borenium.com, p. 050 547 3339

6.2 Ehdotus oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n tarkentamiseksi

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Ehdotus koskee oikeudenkäyntikulujen korvausta ja erityisesti korvausvelvollisuuden jakautumista asianosaisten kesken ns. osavoittotilanteessa toisen osapuolen tehtyä oikeudenkäynnin aikana sovintotarjouksen. Ehdotuksen tarkoituksena on selkeyttää voimassaolevaa käytäntöä ja ennakoitavuutta.

Oikeudenkäynnin aikana on tavanomaista, että osapuoli tekee toiselle osapuolelle sovintotarjouksen, joka sisällöltään on usein sellainen, että se kattaa osan vaatimuksista. Mikäli sovintotarjouksen hylänneen asianosaisen vaatimus menestyy vain osittain (ns. osavoitto), tuomioistuimien joutuu usein arvioimaan sitä, mikä mahdollinen merkitys tehdyllä sovintotarjouksella on osapuolten keskinäiseen oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen. Kysymys on erityisesti siitä, olisiko sovintotarjouksen saajan tullut hyväksyä sovintotarjous ja onko sovintotarjouksen saaja hylkäämällä sovintotarjouksen tarpeettomasti jatkanut oikeudenkäyntiä.

Voimassa olevan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n mukaan:

Jos samassa asiassa on esitetty useita vaatimuksia, joista osa ratkaistaan toisen ja osa toisen hyväksi, he saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan, jollei ole syytä velvoittaa asianosaista korvaamaan niitä osaksi vastapuolelle.

Jos sillä, minkä asianosainen on hävinnyt, on vain vähäinen merkitys asiassa, hänen tulee saada täysi korvaus kuluistaan.

Mitä 1 momentissa säädetään, on vastaavasti sovellettava, milloin asianosaisen vaatimus hyväksytään ainoastaan osaksi. Tällöin voidaan asianosaiselle kuitenkin tuomita täysi korvaus kuluistaan myös siinä tapauksessa, että hänen vaatimuksensa hyväksymättä jäänyt osa koskee ainoastaan harkinnanvaraista seikkaa, jolla ei ole sanottavaa vaikutusta asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrään.

Korkein oikeus on antamallaan ratkaisulla 2008:52 tulkinnut em. oikeudenkäymiskaaren säännöstä ja ottanut kantaa osapuolten oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen osavoittotilanteessa, jossa toinen osapuoli on tehnyt oikeudenkäynnin aikana toiselle sovintotarjouksen. Kyseisessä ratkaisussa korkein oikeus päätyi ratkaisuun, että sovintotarjouksen saajalla ei ollut perusteita jatkaa oikeudenkäyntiä saadun sovintotarjouksen jälkeen, kun tuomioistuin hyväksyi vain osan sovintotarjouksen saajan alkupe-
räisistä vaatimuksista. Korkein oikeus tuomitsi jutun pääasian osin voittaneen sovintotarjouksen saajan korvaamaan osan sovintotarjouksen tekijän oikeudenkäyntikuluista.

Ratkaisun soveltamisessa on kuitenkin ilmennyt varsin vaihtelevaa käytäntöä esim. tilanteessa, jossa sovintotarjous kattaa ainoastaan osan vaaditusta pääomasta (tältä osin luontevaa puhua sovintotarjouksesta), muttei esimerkiksi jo aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ollenkaan. Oikeudenkäyntikuluthan ovat saattaneet nousta jo varsin korkeiksi kun sovintotarjous tehdään, jolloin voidaan perustellusti kyseenalaistaa se, onko sovintotarjous hyväksyttävä, vaikka ko. sovintotarjous ei riitä kattamaan murto-osaakaan jo syntyneistä oikeudenkäyntikuluista. Toisinaan tuomioistuimet ovat katso-
neet, että sovintotarjouksen saaja on velvollinen korvaamaan osan sovintotarjouksen tekijän oikeudenkäyntikuluista, koska sovintotarjouksen saaja ei ole hyväksynyt sel-
laista sovintotarjousta, joka olisi suuruudeltaan vastannut oikeuden tuomitsemaa pää-
oman määrää siitä huolimatta, että tällainen sovintotarjous ei ole kattanut sovintarjo-
uksensaajan siihen asti syntyneitä oikeudenkäyntikuluja.

Asiaa havainnollistava esimerkki:

A vaatii B:ltä 10 000 euroa kiinteistön kaupan hinnanalennuksena sekä korvausta oikeudenkäyntikuluista. B tekee A:lle oikeudenkäynnin aikana sovintotarjouksen, jonka mukaan se maksaisi A:lle 5 000 euroa osapuolten vastatessa omista oikeudenkäyntikuluistaan. A:n oikeudenkäyntikulut sovintotarjouksen saamisen hetkellä on 3 500 euroa. A:n hyläessä B:n sovintotarjouksen arvioi tuomioistuin kohtuulliseksi hinnanalennuksen määräksi 5 500 euroa. Käytännössä on ilmennyt erilaista tulkintakäytäntöä siitä, olisiko A ollut velvollinen hyväksymään em. so-
vintotarjouksen, vaikka sovintotarjous ei kattanut A:lle siihen asti aiheutuneita
oikeudenkäyntikuluja.

Koska oikeudenkäyntikulut ovat saattaneet nousta varsin korkeiksi, on myös tälle an-
nettava merkitystä arvioitaessa sitä, olisiko saatu sovintotarjous hyväksyttävä.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Em. oikeudenkäymiskaaren säännöstä olisikin tarkennettava niin, että oikeudenkäyn-
nin aikana tehty sovintotarjous voitaisiin ottaa huomioon ratkaistaessa oikeudenkäynti-
kulujen korvausvelvollisuus asianosaisten kesken, milloin olosuhteet eivät puoltaisi so-
vintotarjouksen huomioimatta jättämistä. Asiaa arvioitaessa olisi kuitenkin huomioon
otettava mm. sovinnontarjouksen saajalle jo aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen
määrä.

Lisätiedot: asianajaja *Jusse Rissanen*, jusse.rissanen@procope.fi, p. 0400 416 338

7 Työoikeus

7.1 TSL 12:3 mukaisen vähennyksen tilitys työttömyysvakuutusrahastoon ja päivien nollaus

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Tällä hetkellä laittomasti irtisanottu menettää päivärahoikeuttaan, vaikka työnantaja tuomitaan korvaamaan päivärahoja työttömyysvakuutusrahastoon taikka Kansaneläkelaitokselle.

Lainvastaisesti irtisanottu työntekijä saa vielä yhteiskunnalta ”lisärangaistuksen” työttömyyspäivärahojen kulumisen muodossa, vaikka irtisanominen todetaan lainvastaiseksi ja työnantaja veloitetaan palauttamaan maksetut (75 %) päivärahat.

Asiaa havainnollistava esimerkki:

Tuomioistuimien tuomitsee työnantajan suorittamaan työntekijälle 15 kuukauden palkkaa vastaavan korvauksen lainvastaisen irtisanomisen johdosta. Työntekijä on ollut tuomion antohetkellä työttömänä 12 kuukautta, joten 12 kuukauden palkkaa vastaava osuus on ns. vahingonkorvausta eli aineellisen vahingon korvausta ja loppuosa 3 kuukauden palkkaa vastaava ns. aineettoman vahingon korvausta. Tästä työntekijälle tulevasta 12 kuukauden palkkaa vastaavasta korvauksesta tuomioistuimien työsopimuslain nojalla vähentää 75 % tältä ajalta työntekijän saamista työttömyyspäivärahoista. Samalla tuomioistuimien velvoittaa työnantajan suorittamaan tämän vähennetyn osuuden työttömyysvakuutusrahastolle. Työntekijän oltua noin vuoden työttömänä, hän on saanut työttömyyspäivärahaa noin 260 päivältä. 75 % vähennys 260 työttömyyspäivän työttömyyspäivärahoista vastaa 195 työttömyyspäivän työttömyyspäivärahoja.

Tällöin olisi oikeudenmukaista, että lainvastaisesti irtisanotun työntekijän oikeus työttömyyspäivärahaan jatkuisi tällä 195 päivällä eli hänen osaltaan työttömyyspäivärahaa voisi saada maksimissaan 695 päivältä. Onhan työttömyysvakuutusrahasto saanut tätä vastaavat päivärahat jo takaisin työnantajalta.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Työttömyysturvalakia olisi muutettava siten, että työnantajan (lainvoimaisen tuomion tai sopimisen perusteella) työttömyysvakuutusrahastolle ja Kelalle maksamat työttömyyspäivärahat jatkavat lainvastaisesti irtisanotun työntekijän päivärahoikeutta takaisinmaksettuja työttömyyspäivärahoja vastaavien työttömyyspäivien lukumäärällä.

Lisätiedot: Asianajaja *Tuula Lehtinen*, tuula.lehtinen@kasanenvuorinen.fi, p. (09) 8770 4060

8 Ympäristöoikeus

8.1 Itsekriminointisuoja ympäristörikosoikeudessa

Nykytila

Voimassa oleva ympäristölainsäädäntö on Suomessa laadittu sektorikohtaisen ajattelun pohjalta ja lainsäädäntö heijastelee (valtion aluehallintouudistuksesta huolimatta) olemassa olevia hallinnollisia rakenteita sektoriviranomaisineen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että muun muassa maankäytön suunnittelua ja rakentamisen ohjausta, ympäristönsuojelua, luonnonsuojelua sekä vesien ja useiden muiden luonnonvarojen (esim. maa-ainekset, kaivosmineraalit, metsät) käyttöä koskevat omat erilliset lainsäädäntönsä.

Yhteistä näille ympäristöoikeuden sektorilaeille on kuitenkin se, että hankkeista vastaavat ja toiminnanharjoittajat ovat velvollisia olemaan selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista. Selvilläolovelvollisuuden tarkempi sisältö on usein määritelty toiminnanharjoittamista ohjaavissa lupapäätöksissä ja niiden määräyksissä. Mahdollisten häiriö- tai lain rikkomistilanteiden varalta ympäristölakien noudattamista valvoville viranomaisille on vakiintuneesti säädetty oikeus saada hankkeista vastaavilta ja toiminnanharjoittajilta ne tiedot, jotka viranomaiset katsovat lakien noudattamisen valvontaa ja täytäntöönpanoa varten tarpeellisiksi. Jos toiminnanharjoittaja ei anna viranomaisen pyytämiä tietoja vapaaehtoisesti, viranomainen voi määrätä toiminnanharjoittajan toimittamaan pyydetty tiedot. Tällöin viranomainen voi tehostaa määräystä uhkasakolla tai uhalla, että harjoitettu toiminta keskeytetään tai kielletään.

Nykyiseen lainsäädäntöön liittyvät ongelmat

Niissä tapauksissa, joissa viranomainen edellä mainituin tavoin määrää tiettyyn toimintaan liittyvien tietojen toimittamisesta, voi annettu määräys tai sen nojalla mahdollisesti saatujen tietojen käyttäminen muodostua ongelmalliseksi rikosoikeudellisen itsekriminointisuojan kannalta, sillä pääosassa suomalaisesta ympäristölainsäädännöstä ei ole asiaan kiinnitetty nimenomaista huomiota. Ongelmallisia ovat varsinkin ne tilanteet, joissa ympäristöviranomaisen pyytämiin tietoihin liittyvään toimintaan on jo kohdistettu esitutkinta- tai syytetoimenpiteitä tai mainitut toimenpiteet ovat todennäköisiä.

Ongelman merkittävyyttä korostaa se, että käsityksemme mukaan ympäristöviranomaisia on viime vuosina kannustettu tekemään mahdollisista ympäristörikoksista tutkintapyyntöjä esitutkintaviranomaisille aikaisempaa laajemmin. Viranomaisille on myös korostettu sitä, kuinka tärkeää on havaittujen rikkomusten dokumentointi ja laadukkaiden tapahtumakuvausten toimittaminen poliisi- ja syyttäjäviranomaisille. Tämä korostaa ympäristöviranomaisten mahdollista rikkomusta koskevan tiedon keräämistä ja välittävää tehtävää, mutta samalla riittävää huomiota ei ole kiinnitetty siihen, miten hallinnollisten tietojensaantimenettelyiden ja itsekriminointisuojan toteutumisen vaatimukset on yhteen sovitettava tutkinnan kohteena olevan henkilön oikeusturvan takaamiseksi.

Itsekriminalisointia koskevia näkökohtia on otettu huomioon vasta viimeaikaisissa ympäristölainsäädännön uudistuksissa, kuten esimerkiksi 1.5.2012 voimaan tulevassa uuden jätelain 129 §:ssä. Kyseisessä lainkohdassa kielletään käyttämästä rikosta koskevassa asiassa sellaista tietoa, joka on saatu käyttämällä määräyksen tehosteena uhkasakkoa taikka keskeyttämisuhkaa.

Ehdotus lainsäädännön kehittämiseksi

Esitämme, että ympäristöoikeudelliset sektorilait käytäisiin läpi hallintopakon ja uhkasakon käyttämistä koskevilta osin ja lainsäädäntöön valmisteltaisiin itsekriminointisuojaan toteutumisen kannalta tarpeelliset muutokset. Tehtävien muutosten sisältönä voisi olla esimerkiksi kieltä käyttää rikosasiassa sellaista tietoa, joka on toiminnanharjoittajalta saatu uhkasakon tai keskeyttämisuhan nojalla. Vaihtoehtoisesti muutoksessa olisi mahdollista todeta, että uhkasakkoa ei saisi asettaa tietojen luovuttamisvelvollisuuden tehosteeksi, jos henkilöä on aiheutta epäillä rikoksesta ja tiedot liittyvät rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan.

Muutosten voimaantulon yhteydessä ympäristöviranomaisille olisi lisäksi järjestettävä aiheeseen liittyvää koulutusta säännösten lainmukaisen soveltamisen varmistamiseksi.

Lisätiedot: asianajaja *Casper Herler*, casper.herler@borenius.com, p. 050 306 0107

Yhteystiedot**Suomen Asianajajaliitto**

Mika Ilveskero
Asianajajaliiton hallituksen puheenjohtaja
p. 020 776 5403, mika.ilveskero@castren.fi

Risto Sipilä
Asianajajaliiton hallituksen varapuheenjohtaja
ja oikeuspoliittisen valiokunnan puheenjohtaja
p. 040 524 6902, risto.sipila@borenius.com

Markku Ylönen
Asianajajaliiton pääsihteeri
p. (09) 6866 1214
markku.ylonen@asianajajaliitto.fi

Asianajajaliiton oikeuspoliittisten asiantuntijaryhmien puheenjohtajien yhteystiedot**Arvopaperimarkkina- ja rahoitusoikeus**

Kivelä Merja
Asianajotoimisto Castrén & Snellman Oy
PL 233
00131 Helsinki
puh. 020 776 5405
faksi 020 776 1405
merja.kivela@castren.fi

Hallinto-oikeus

Kuusi Kai
Asianajotoimisto Kai Kuusi
PL 296
00101 Helsinki
puh. 050 341 3966
faksi 010 296 0626
kai.kuusi@kaikuusi.fi

Immateriaalioikeus

Korkeamäki Esa
Asianajotoimisto HH Partners Oy
PL 232
00101 Helsinki
puh. (09) 6166 3255
faksi (09) 653 873
esa.korkeamaki@hhpartners.fi

Insolvenssioikeus

Savolainen Markku
Asianajotoimisto Simonen & Savolainen Oy
Kirkkokatu 27
80100 Joensuu
puh. 050 301 1595
faksi (013) 129 357
markku.savolainen@simonen-savolainen.fi

Kiinteistö- ja rakennusoikeus

Järvinen Timo A.
Asianajotoimisto Juridia Oy
Fabianinkatu 29 B
00100 Helsinki
puh. 010 684 1325 / 050 563 4998
faksi 010 684 1700
timo.jarvinen@juridia.com

Kilpailuoikeus

Aho Tuomas
Asianajotoimisto Bützow Oy
Pohjoinen Hesperiankatu 15 A
00260 Helsinki
puh. (09) 4315 3341 / 050 526 3451
faksi (09) 4315 3388
tuomas.aho@butzow.com

Kuljetusoikeus

Bergvall Tarja
Asianajotoimisto Hammarström Puhakka Partners Oy
Bulevardi 1 A
00100 Helsinki
puh. (09) 474 2209 / 040 548 9748
tarja.bergvall@hpplaw.fi

Perhe- ja perintöoikeus

Kiukkonen Marjo
Varatuomari Marjo Kiukkonen Asianajotoimisto Ky
Riihimäenkatu 20 A
05900 Hyvinkää
puh. (019) 439 939
faksi (019) 417 222
marjo.kiukkonen@pp.inet.fi

Rikosoikeus

Riihelä Antti
Asianajotoimisto Antti Riihelä Oy
Liisankatu 12 E 34
00170 Helsinki
puh. 050 535 3501
faksi 010 387 3509
antti.riihela@riihela.fi

Rikosprosessioikeus

Pelkonen Jouko
Asianajotoimisto Apajalahti, Etelämäki, Pelkonen & Niemi Oy
Porkkalankatu 13 C
00180 Helsinki
puh. 020 741 1643 / 040 519 5711
faksi 020 741 1649
jouko.pelkonen@aepn.fi

Siviiliprosessioikeus

Vapaavuori Tom
Asianajotoimisto Bird & Bird Oy
Mannerheimintie 8
00100 Helsinki
puh. (09) 6226 6725 / 050 500 4889
faksi (09) 622 6677
tom.vapaavuori@twobirds.com

Sopimusoikeus ja kuluttajansuoja

Pohjakallio Olli
ADVISE. Asianajotoimisto Olli Pohjakallio Oy ADVISE
Ludviginkatu 3-5 A 41
00130 Helsinki
puh. 010 835 3402
faksi 010 835 3409
olli.pohjakallio@pohjakallio.net

Telekommunikaatio, media ja teknologia

Sipi Timo
Asianajotoimisto Peltonen LMR Oy
Fabianinkatu 23
00130 Helsinki
puh.(09) 5860 1048
timo.sipi@peltonenlmr.fi

Työoikeus

Saarelainen Minna
Asianajotoimisto Borenius Oy
Yrjönkatu 13 A
00120 Helsinki
puh. (09) 6153 3505 / 0400 705 770
faksi (09) 6153 3499
minna.saarelainen@borenius.com

Vakuutus- ja vahingonkorvausoikeus

Railas Lauri
Asianajotoimisto Krogerus Oy
PL 533
00101 Helsinki
puh. 0290 006 213 / 050 560 6604
faksi 0290 006 201
lauri.railas@krogerus.com

Vero-oikeus

Haapaniemi Ossi
Hannes Snellman Asianajotoimisto Oy
PL 333
00131 Helsinki
puh. (09) 2288 4296 / 040 570 0487
faksi (09) 2288 4401
ossi.haapaniemi@hannessnellman.com

Yhtiöoikeus

Airaksinen Manne
Roschier Asianajotoimisto Oy
Keskuskatu 7 A
00100 Helsinki
puh. 020 5066 200
faksi 020 5066 100
manne.airaksinen@roschier.com

Ympäristöoikeus

Vesa Petri
Asianajotoimisto Peltonen LMR Oy
Fabianinkatu 23
00130 Helsinki
puh. (09) 4176 0429 / 040 749 9429
faksi (09) 4176 0410
petri.vesa@peltonenlmr.fi

LIITE

Osakeyhtiölain ja verotuksen yhteensovittaminen

1 Johdanto

Nykyinen osakeyhtiölaki (21.7.2006/624, jatkossa ”OYL”) tuli voimaan 1. tammikuuta 2007. OYL:n ja verotuksen mahdollisimman saumaton ja tehokas yhteensovittaminen on tärkeää käytännön yritystoiminnan ja yhtiöiden omistajien näkökulmasta. Nykyisen lain elinkeinotulon verottamisesta (24.6.1968/360, jatkossa ”EVL”) vanhan aikaisuus rajoittaa aiheettomasti verovelvollisten toimintaa, kun kaikkia OYL:n tarjoamia uusia ja liiketoiminnan kannalta joustavia mahdollisuuksia ei päästä hyödyntämään täydellisesti.

OYL:n ja EVL:n välisten keskeisimpien tulkinnanvaraisten kohtien käsittelyssä on toistaiseksi nojaututtu pelkästään hallinnolliseen ohjaukseen (esim. Verohallituksen ohje, Uuden osakeyhtiölain vaikutuksia verotukseen, Dnro 206/345/2007, 8.3.2007). Verotuskäytännön yhteneväisyyden, oikeustilan varmuuden ja perustuslain näkökulmasta lain tasoisen sääntelyn puutetta voidaan pitää ongelmallisena.

Yllä esitetyn johdosta on Suomen Asianajajaliiton mielestä tärkeää, että EVL:a uudistetaan. Muutoksia tarvitaan sekä OYL:n täysipainoisen soveltamisen mahdollistamiseksi käytännössä että tulkinnallisten verotusta koskevien kysymysten selkiyttämiseksi.

Alla on kuvattu eräitä keskeisiä OYL:n ja EVL:n yhteensovittamiseen liittyviä epäkohtia.

2 Yritysjärjestelyjen verotus

EVL:n ja OYL:n soveltamisen kannalta keskeinen osa-alue ovat yrityskaupat ja -järjestelyt. Ongelmia esiintyy tällä hetkellä mm. yritysjärjestelyn vastikkeeseen, osakevaihtoon ja kolmikantasulautumiseen liittyen.

2.1 Rahavastike

EVL 52 §:n (veroneutraalit yritysjärjestelyt) ja OYL:n säännökset edellyttävästä vastikkeesta eivät ole yhteneväiset. Esimerkiksi nykyisen EVL 52 f §:n mukaisessa osakevaihdossa vastikkeena voidaan käyttää myös rahaa, kunhan rahavastike ei ole enempää kuin 10 % vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa. Tässä yhteydessä ei ole täysin selvää, lasketaanko kyseisen rahavastikkeen määrä esimerkiksi osakko kohtaisesti vai kokonaisuutena – viitataan 10 %:n suhteen siis tietyn osakkaan osakeomistukseen vai yleisemmin tiettyyn järjestelyyn liittyviin osakkeisiin. Lisäksi, mikäli rahavastike lasketaan järjestelykohtaisesti, kyseenalaiseksi jää, kuinka tietty järjestely määritellään, ts. missä menevät eri järjestelyjen rajat. Rahavastikkeen määräyty-

misellä on suuri merkitys muun muassa vähemmistöosakkeenomistajille. Rahavastikkeen määrän arviointi järjestelykohtaisesti kaikkien osakkeiden perusteella tarjoaa nimittäin enemmän joustovaraa ja mahdollisuuksia omistuksen uudelleenjärjestelyyn, kun osakaskohtaisesti vastike voi olla jopa pelkästään rahaa. Täten vähemmistöosakkeenomistajat tai muut sellaiset omistajat, jotka haluavat luopua osakkeistaan (pelkkää) rahavastiketta vastaan, voidaan ottaa mukaan järjestelyyn verotehokkaasti.

Osakevaihdon lisäksi sama rahavastikkeen määrittelyn tulkinnanvaraisuus koskee myös jakautumista ja sulautumista, joissa vastikkeena voi OYL:n nojalla olla myös rahaa, muuta omaisuutta ja sitoumuksia (OYL 16:1 ja 17:1 §). Sulautumisessa ja jakautumisessa EVL 52 a ja 52 c §:n nojalla sen sijaan rahavastikkeen määrä saa olla enintään 10 % vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaa; sulautumisen osalta rahavastikkeen määrä määritetään tosin 10 %:n osuutena osakkeiden *yhteenlasketusta* nimellisarvosta, mikä puoltaa korostetusti järjestelykohtaista tarkastelua. On vaikea esittää perusteita sille, minkä takia sulautumisessa määrän laskentatavan esitetään nimenomaisesti tarkoittavan yhteenlaskettua määrää osakkeista, kun tarkoituksena tuskin lienee ollut asettaa edellä mainittuja yritysjärjestelyjä eri asemaan tältä osin. Vastikkeen määritelmää olisi perusteltua yhdenmukaistaa.

Uuden OYL:n nimellisarvoton järjestelmä voi käytännössä jopa estää rahavastikkeen käytön: mikäli yhtiön osakepääoma on esimerkiksi pelkästään 2500 euroa, mutta muu oma pääoma miljoona euroa, kirjaimellinen tulkinta tarkoittaa, että rahavastikkeen suuruus saa olla silti korkeintaan 250 euroa. Sulautumisen ja jakautumisen osalta rahavastikemaksimin ylittäminen on ongelmallista, sillä tällöin sulautuvan tai jakautuvan yhtiön katsotaan verotuksellisesti purkautuvan. Parempi vaihtoehto voisi olla, että vain osakkeenomistajan verotus realisoituisi tältä osin.

2.2 Vastikkeenantamispakko

EVL:n tulkinta vastikkeellisuudesta voi vallitsevan oikeuskäytännön nojalla olla ajoittain kohtuuton. Esimerkiksi tapauksessa KHO 2008:65 jakautumisvastiketta edellytettiin EVL 52 b ja 52 c §:n nojalla silloinkin, kun vastaanottava yhtiö omisti jakautuvan yhtiön koko osakekannan. OYL 17:16.3 §:n nojalla vastikkeen antaminen ei ollut edes mahdollista.

Tapauksessa KHO 2010:79 sen sijaan vahvistettiin sulautumisen osalta, ettei asiassa ollut EVL:n 52 a §:n edellytysten täyttymiseksi annettava sulautumisvastiketta, kun taho, jolle vastike olisi annettu, omisti myös vastaanottavan yhtiön kokonaisuudessaan. Tuoreimman oikeuskäytännön osalta voi viitata KHO:n tapaukseen 2011:2, jonka nojalla oikeustilan voinee osoittavan, ettei järjestelyn vastikkeellisuus ole ehdoton edellytys EVL 52 §:n soveltumiselle.

Oikeusvarmuuden ja verotuksen yhteneväisyyden perusteella ei ole mielestämme suotavaa, että ilman selkeitä nimenomaisia säännöksiä sulautuminen voidaan toteuttaa vastiketta veroneutraalisti tilanteessa, jossa vastaanottava omistaa sulautuvan yhtiön kokonaan, mutta jakautumisen osalta sama ei olisi mahdollista.

2.3 *Yhtiön hallussa olevat omat osakkeet vastikkeena*

EVL 52 a §:n edellytys *yhtiön hallussa olevien* omien osakkeiden käyttämisestä vastikkeena verrattuna OYL 16:1 §:n määritelmään supistaa tarpeettomasti säännöksen käyttömahdollisuuksia. Esimerkiksi tytäryhtiönsä kokonaan omistavan emoyhtiön vastavirtasulautuminen tytäryhtiöön siten, että tytäryhtiö luovuttaa emoyhtiön omistajille yhtiöltä saamiaan omia osakkeitaan, ei olisi mahdollista EVL:n nojalla. OYL 16:1 §:n sanamuodon nojalla taas vastaavalle sulautumiselle ei olisi estettä, kun riittävää on, että vastikkeena käytetään vastaanottavan yhtiön osakkeita.

2.4 *Peräkkäiset osakevaihdot*

Peräkkäisten osakevaihtojen osalta tulkinnanvaraisuutta esiintyy tilanteessa, jossa ensimmäisen osakevaihdon kohteena annetut uudet osakkeet on maksettu ja jätetty rekisteröitäväksi, mutta jotka eivät vielä ole osakerekisterissä. Epäselvää on, voiko tällaiset maksetut ja rekisteröitäväksi jätetyt osakkeet olla seuraavan osakevaihdon kohteena siten, että myös toiseen osakevaihtoon sovelletaan EVL 52 f §:ää.

OYL:n mukaa uusi osake tuottaa osakkeenomistajan oikeudet rekisteröimishetkestä alkaen. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että osakeannilla tapahtunut uusien osakkeiden antaminen tulee voimaan silloin, kun osakeannin johdosta on tehty asianmukaiset merkinnät kaupparekisteriin. Samoin oikeuskirjallisuudessa on OYL:n osalta todettu, että uuteen osakkeeseen liittyvät oikeudet yhtiötä kohtaan tulevat voimaan niin ikään pääsääntöisesti silloin, kun osakeanti on rekisteröity ko. osakkeiden osalta kaupparekisteriin.

Verotuskäytännössä peräkkäiset (samana päivänä) tehdyt osakevaihdot on toisinaan hyväksytty. EVL 52 f §:n tarkoittama osakevaihto on vero-oikeudellinen konstruktio, ei yhtiöoikeudellinen. Vaadittavan äänivallan osalta verotuksessa pääasia on riittävän äänivaltaosuuden hankkiminen kohteessa, ei sen taustalla oleva OYL-tekniikka. Lisäksi oikeuskirjallisuuden mukaan voidaan yleisesti todeta, ettei verokohtelu ole riippuvainen OYL:n vaatimusten noudattamisesta. Näillä seikoilla voidaan perustella sitä, että peräkkäiset osakevaihdot ovat verotuksessa hyväksyttäviä.

Kysymys on käytännössä merkityksellinen erityisesti laajemmissa yrityskaupoissa.

2.5 *Kolmikantasulautuminen*

Kolmikantasulautumisella tarkoitetaan absorptiosulautumista, jossa muu taho kuin vastaanottava yhtiö antaa sulautumisvastiketta. Kyseisestä sulautumistyyppistä on maininta OYL 16:2.3 §:ssä. EVL 52 §:ssä kolmikantasulautumista ei sitä vastoin ole säännelty lainkaan, mikä tarkoittaa lähtökohtaisesti, ettei kolmikantasulautumista voida toteuttaa veroneutraalisti. OYL:n mahdollistama kolmikantasulautuminen on tämän vuoksi jäänyt käytännössä harvinaiseksi.

2.6 Varainsiirtoverotus

Yritysjärjestelysäännösten muuttamisen yhteydessä on syytä myös tarkastella varainsiirtoverotusta. Uusien liikkeelle laskettujen osakkeiden erilainen varainsiirtoverokohdeltu yhtiön hallussa oleviin omiin osakkeisiin nähden on monin paikoin keinotekoinen ja rajoittaa suuresti vanhojen osakkeiden käyttöä.

Osakevaihdossa EVL:n veroneutraalin osakevaihdon kriteerit täyttävä järjestely ei käytännössä kuitenkaan ole veroneutraali, jos hankkiva yhtiö joutuu maksamaan varainsiirtoveroa kohteena olevien osakkeiden arvon perusteella. Vastaava epäkohta sisältyy myös liiketoimintasiirron varainsiirtoverokohteluun.

3 Sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston verotus

3.1 Suhteellinen jako pääomanpalautukseen ja voitonjakoon

OYL 8 luvun 2 §:n mukaan sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon merkitään se osa osakkeiden merkintähinnasta, jota perustamissopimuksen tai osakeantipäätöksen mukaan ei merkitä osakepääomaan ja jota ei kirjanpitolain mukaan merkitä vieraaseen pääomaan, sekä sellainen muu oman pääoman sijoitus, jota ei merkitä muuhun rahastoon. Rahastoon merkitään myös se määrä, jolla osakepääomaa alennetaan ja jota ei käytetä tappion kattamiseen tai varojen jakamiseen. Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto käsittää yhtiöön sijoitettuja varoja, jotka voidaan jakaa samassa järjestyksessä kuin yhtiöön kertyneet voittovarot. Rahastossa voi olla joko yhtiöön tehtyjä pääomasijoituksia, kertyneitä voittovaroja, tai molempia.

OYL 13:1.1 §:n mukaan osakeyhtiön varoja voidaan jakaa voitonjakona eli osinkona ja jakamalla varoja vapaan oman pääoman rahastosta. Yhtiöoikeudellisesti osinko ja varojen jako vapaan oman pääoman rahastosta rinnastuvat toisiinsa. Osakeyhtiön varoja voidaan jakaa myös alentamalla osakepääomaa (OYL 13:1.2 §).

Tällä hetkellä EVL:ssa tai muualla verolainsäädännössä ei ole säännöksiä SVOP -rahaston verokohtelusta. Verohallinto on antanut kaksi ohjetta, joissa käsitellään pääomanpalautuksen verokohtelua (Uuden osakeyhtiölain vaikutuksia verotukseen, Dnro 206/345/2007, 8.3.2007 ja Verohallituksen tiedote, Arvopaperien luovutusvoittojen verotus, päivitetty 29.3.2010).

Verohallinnon käsityksen mukaan yhtiön on erikseen selvítettävä, onko SVOP -rahastosta tehdyssä varojen jaossa kyseessä voittovarojen jakaminen vai pääoman palauttaminen. Mikäli varojen alkuperää ei pystytä riittävällä tarkkuudella selvittämään, varojen jako verotetaan kokonaan osinkona. Jos verovelvollinen pystyy osoittamaan, että SVOP-rahastosta tehty palautus koostuu kokonaan pääomansijoituksista, varojen jakoa verotetaan suhteellisesti sekä osingonjakona että luovutusvoittoverosäännösten mukaisesti siinä suhteessa, miten SVOP-rahasto on koostunut voittovaroista ja pääomansijoituksista. Kokonaan tai suhteellisesti tapahtuvan osinkoverotuksen voi Verohallinnon ohjeen mukaan välttää ainoastaan siinä tilanteessa, että verovelvollinen pystyy osoittamaan, että SVOP-rahasto on koostunut pelkästään pääomansijoituksista.

Varojenjaossa noudatettu periaate varojen suhteellisesta jakamisesta pääomanpalautukseen ja voitonjakoon perustuu ilmeisesti hallinnollisiin syihin. Suhteellisella jakokavalla voidaan välttää luokitteluongelmat tilanteessa, jossa pääoma ja voittovarot eivät ole eriteltävissä. Suhteellinen jako ei kuitenkaan perustu lain säännökseen tai julkaisuun oikeuskäytäntöön ja on vastoin varojen tosiasiallista luonnetta tilanteessa, jossa rahastossa olevat voittovarot ja pääomasijoitukset ovat riittävästi erotettavissa, ja jossa verovelvollinen osoittaa, että se jakaa esim. pelkästään pääomasijoituksia eikä lainkaan voittovaroja. Varojenjaon verokohtelu tulisikin ensisijaisesti perustua varojen tosiasialliselle luonteelle ja vasta toissijaisesti – mikäli varoja ei riittävän luotettavasti voida eritellä – voittovarojen ja pääomasijoitusten suhteeseen.

3.2 Muita näkökohtia

SVOP -rahaston verokohtelun tulkinnanvaraisuus hämärtää taseen oman pääoman eri erien verotuksellista luonnetta. Esimerkiksi realisoitumattomat arvonnousut voidaan kirjata sijoitetun vapaan oman pääoman eräksi tuloslaskelman mukaisen kirjauksen vastakirjauksena, siis ennen tuloverojen vähentämistä. Toisaalta osingonjakokelpoiset varat muodostuvat perinteisesti lähtökohtaisesti tilikauden tuloksesta verojen jälkeen. Tällöin jaettaessa varoja SVOP-rahastosta kyseinen erä voi olla jo kertaalleen verotettua tai ei.

OYL:n osakkeen merkintämaksua koskevat säännökset mahdollistavat sen, että absorptio- ja kombinaatiosulautumisessa sulautuvan yhtiön sidottuun omaan pääomaan kirjattujen varojen alkuperäinen lähde ja taloudellinen luonne voivat muuttua jakokelvottomasta sidotusta omasta pääomasta (OYL 8:1.1 §:n mukaiset arvostusrahastot kuten arvonorotusrahasto ja käyvän arvon rahasto) tai osakepääomasta jakokelpoiseksi SVOP-rahastoksi. Tällöin alun perin absoluuttisesti jakamiskelvottomasta erästä tulee OYL:n menettelyllisten ja aineellisten säännösten mukaisesti jakokelpoista vapaata omaa pääomaa. Nämäkin seikat puoltavat sinänsä SVOP -rahaston verottamisen tämentämistä.

Edellä esitetyt huomiot eivät kata kaikkia SVOP -rahaston verotuskäsittelyyn liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi voitaisiin esimerkiksi arvioida, pitäisikö nettovarallisuuden laskennassa ottaa kantaa SVOP-rahastoon. Tällainen kysymys on muun muassa se, onko SVOP-sijoitus aina osa nettovarallisuutta vai voisiko joskus olla kysymys myös vieraseen pääoman verrattavasta sijoituksesta, esimerkiksi silloin, kun sijoittaja ei ole yhtiön osakas. Joka tapauksessa on perusteltua, että SVOP-rahaston verotuksesta otettaisiin nimenomaiset säännökset verolainsäädäntöön. Tällaisten säännösten laatimisessa olisi huomioitava, ettei yritysten kirjanpito- ja selvitysvelvollisuutta laajenneta tarpeettomasti mutta toisaalta vältetään tietyn varallisuuserän kategorisia luokitteluja ilman riittävää taloudellista analyysia ja perusteita. Luontevin vaihtoehto olisi säilyttää kunkin yrityksen valinnanvapaus sen suhteen, uskooko se selviävänsä alhaisemmalla pääomalla tulevaisuudessa, jolloin varojenjaossa olisi kyse pääomanpalautuksesta, vai onko kyseessä sijoittajille maksetun pääoman tuotto, jolloin osinkojen verotussäännökset soveltuisivat.

Nykyisen hallitusohjelman mukaan SVOP-rahastosta nostettavan pääoman palautuksen verokohtelu kirjattaisiin lakiin nyky muodossaan. Erityisesti on vältettävä kohtuuttoman ankarien selvitys- ja kirjanpito velvoitteiden asettamista pienille ja keskisuurille verovelvollisille. Nykyinen ilmeisen lainvastainen menettely, jossa jaettavat varat jaotellaan suhteellisesti voitonjakoon ja pääomanpalautukseen, olisi Suomen Asianajajaliiton käsityksen mukaan korjattava. Käytännössä sijoitukset SVOP-rahastoon ovat palvelleet yhtiöiden ja yritysten tarvetta nopeaan ja vaivattomaan pääomarahoitukseen, joka on varsinkin kasvuyrityksille keskeistä.

4 Yhtiömuodon muutosten verotus

Yhtiömuodon muutokset ovat osittain tulkinnanvaraisia OYL:n ja verotuksen kannalta. Tuloverolain (30.12.1992/1535, jatkossa ”TVL”) 24 §:ssä on säädetty verotuksen neutraliteetin toteuttamisesta muun muassa henkilöyhtiön tai avoimen yhtiön muuttamisessa kommandiittiyhtiöksi tai kommandiittiyhtiön muuttamisessa avoimeksi yhtiöksi tai osakeyhtiöksi. OYL 19:4 § mahdollistaa kuitenkin myös osakeyhtiön muuttamisen osuuskunnaksi, henkilöyhtiöksi tai yksityisliikkeeksi. TVL 24 §:ssä ei asiasta ole nimenomaisia säännöksiä. TVL 24.1 §:n 6-kohdassa kuitenkin viitataan lyhyesti, ettei yhtymän katsota purkautuvan verotuksessa ”muissa edellä mainittuihin tilanteisiin rinnastettavissa tapauksissa”. Tämä jättää oikeustilan jossain määrin tulkinnanvaraiseksi sen suhteen, voitaisiinko myös esimerkiksi osakeyhtiön muuttumista henkilöyhtiöksi käsitellä verotuksessa TVL 24 §:ssä säädettyjen poikkeusten mukaisesti ja siten veroneutraalisti.

Yhtiömuodon muutoksissa verotuksellisesti epäselvä kysymys on muun muassa TVL 122 §:n tarkoittamien omistajanvaihdosten vaikutus tappioiden käsittelyyn. Kuinka arvioidaan esimerkiksi kommandiittiyhtiöksi muuttuvaa osakeyhtiötä, jolla on verotuksessa vahvistettuja tappioita ja kolme tasasuuruiset osuudet omistavaa osakasta, kun perustettavassa kommandiittiyhtiössä kaksi osakasta on äänettäviä yhtiömiehiä ilman osuutta yhtiön varallisuuden kasvuun.

Lisäksi yhtiömuodon muutoksen verokäsittely voi olla ongelmallista, kun osakeyhtiön muun toiminnan tulolähteen varat ja velat siirtyvät yksityisliikkeen varoiksi ja veloiksi, kun yksityisliikkeellä ei ole vastaavaa muun toiminnan tulolähdettä.

Edelleen yhtiömuodon muutoksen osalta voidaan viitata osakaslainojen (vero)käsittelyyn ja esimerkiksi siihen, soveltuuko TVL 54c §:n oikeus vähentää tulonhankkimismenona pääomatuloista tuloksi luetusta osakaslainasta takaisin maksettu määrä, jos maksu on suoritettu viimeistään viidentenä verovuonna lainan nostamisvuoden jälkeen. Nämä seikat puoltavat sitä, että OYL:n mahdollistamat toimintamuodon muutokset huomioitaisiin nimenomaisesti myös verolaeissa.

5 Väliosingon verotus ja sääntelytarve

Uutta OYL:a säädettyäessä mahdollistettiin ns. välíosinko eli osingon jakaminen kulu-
van tilikauden tuloksesta. Verohallinto on edellä mainitussa ohjeessa (206/345/2007)
katsonut, ettei välíosinko näyttäisi aiheuttavan erityisiä verotuksellisia ongelmia. Li-
säksi vuonna 2008 kirjanpitolautakunta katsoi (lausunto 8.4.2008 ”Osakeyhtiön varo-
jenjaon perusteena olevasta tilinpäätöksestä”), että OYL 13:3 §:n mukaista välitilin-
päätöstä ei ollut käsitettävä suppeasti kirjanpitolain 3:1 §:n tarkoituksessa ja sinänsä
rinnasti muutenkin välíosingon normaaliin osinkoon. Välíosingon jakamisen mahdolli-
suudesta on esitetty erilaisia näkökantoja, mutta vallitseva kanta lienee se, että vä-
líosinko on verotuksellisesti hyväksyttävissä. Tätä tukee myös korkeimman hallinto-
oikeuden ratkaisu KHO 2008:77. Edellä mainittujen lähteiden mukaisesti välíosinko
verotetaan saajan tulona yleisten TVL:n ja EVL:n jaksottamissääntöjen mukaisesti, eli
silloin kun osinko on nostettavissa (TVL) ja silloin, kun osingonjakopäätös on tehty
(EVL). Osingon jakautuminen verovapaaseen osaan sekä pääoma- ja ansiotuloon ta-
pahtuu kullekin verovuodelle määritellyn osakkeen matemaattisen arvon perusteella
nojautuen edelliseen vahvistettuun tilinpäätökseen.

Välíosingon verokohtelun sääntely lain tasolla on tarpeen verokohtelun selkiyttämisek-
si ja verotuksen yhdenmukaisuuden turvaamiseksi.

Lisätiedot: asianajaja *Heikki Wahlroos*, heikki.wahlroos@borenus.com, p. 040 757
3351

